

ЦРТИЦЕ ИЗ ЖИВОТА МИТРОПОЛИТА МИХАИЛА ЈОВАНОВИЋА

Константин Јовић*

Теолог, Београд

Апстракт:

У овом раду изложени су неки од главних момената из живота Митрополита Михаила Јовановића, од његовог рођења па до егзила. Тај период од 55 година (1826-1881), његовог живота у овом раду треба да покаже узрастање малог Милоја од Сокобање, па преко школовања у Неготинској и Зајечарској гимназији, Београдској богословији, Кијевској духовној академији, до монашког пострига у Кијево-печерској лаври (Црква Светог Теодосија). Потом треба да покаже узрастање монаха Михаила као професора Богословије, па преко епископског трона шабачке епархије до трона Архиепископа београдског и митрополита Кнежевине Србије. Такође у раду указујемо на његову националну делатност и борби да Српска црква у Кнежевини Србији добије аутокефалност и да се српски народ ван граница Кнежевине Србије ослободи утицаја Османлијске Империје. На крају је, митрополит Михаило (Јовановић) због своје борбе за Српски род и Српску Цркву добио прогонство, без признатих година службе и без пензије.

Article info:

Received: November 26, 2022

Corrected: January 20, 2023

Accepted: April 11, 2023

Кључне речи:

МИЛОЈЕ,
ЕПИСКОП ШАБАЧКИ МИХАИЛО,
МИТРОПОЛИТ МИХАИЛО,
НАЦИОНАЛНА ДЕЛАТНОСТ,
АУТОКЕФАЛНОСТ СРПСКЕ ЦРКВЕ.

РОЂЕЊЕ И ШКОЛОВАЊЕ МЛАДОГ МИЛОЈА

Милоје¹ (у монашком позиву као Михаило) Јовановић, рођен је у понедељак (6/19. августа) 1826. године² у једној малој кући у Алексиначкој Бањи (други назив за Сокобању),³ од оца Милована Јовановића – „занатлије“⁴ (+1856) и мајке Марије (+1884). Његова мајка је била ћерка свештеника Ристе, из села Трговице⁵ (Трговиште)⁶

1 На крштењу је добио име Милоје; Пузовић 1998, 4.

2 Слијепчевић 1980, 13.

3 Димитријевић 1933, 9.

4 Цитирани текст: „Народ Српски нема других људи осим сељака. Оно мало Срба што живише по варошима као трговци (готово саме дућанџије) и мајстори (понајвише ћурчије, терзије, јекмекчије, туфекчије, кујунџије).“; (Вук Караџић, „Даница“, Забавник 1827, Беч 1827) Петровић 2019, 10.

5 Слијепчевић 2018, 349.

6 Пузовић 1998, 4.

испод Ртња.⁷ Поред њеног оца, велики број њених предака је био у свештеничком чину. Она је била родом из породице Кашмарица (Кашмера), чији је даљи предак пореклом био из Ужичког краја. Мали Милоје је од своје мајке наследио топли и дубоку религиозност, која је касније код њега нарасла у страсну жудњу за подвигом и која ће му помоћи да израсте у велику религиозну личност. Постоји једна забележена анегдота из детињства младог Милоја. Једном приликом, када је епископ неготински⁸ (тимочки) Доситеј (Новаковић)⁹ посетио Сокобању и том приликом служио је Свету Литургију у Сокобањској цркви.¹⁰ Током службе, млади Милоје му је придржавао жезло¹¹ (патерицу), и том приликом је својим другарима рекао: „Почекајте само, доћи ће време, кад ћу се и ја облачити у овакве хаљине као оно владика...“¹²

У лепотама Сокобање млади Милоје је одрастао и са девет година¹³ (напуњених)¹⁴ уписао Сокобањску троразредну¹⁵ „малу школу“¹⁶ 1835. године. Завршио је три разреда „мале школе“ у Сокобањи, до 1838. године.¹⁷ У септембру 1838. године уписује четврти разред у Зајечару,¹⁸ где потом завршава и први разред гимназије 1840. године. Исте 1840. године уписује Неготинску гимназију, чија три разреда завршава 1842. године.¹⁹ Током свог школовања у Неготинској гимназији млади Милоје је био питомац владике Доситеја (Новаковић) – светогорског монаха, без редовног школовања, али архијереја ретких врлина. Једна од њих је потпуно издржавање својих питомаца (од 4 до 6) у архијерејском дому или епископском двору, као и потпуно помагање и вођење рачуна о њима. Када би долазио за Београд, на седнице Светог Архијерејског Сабора, позивао би своје ђаке или богослове који су похађали Београдску богословију, да их види, поучи и обдари. Професорима Богословије би поклатио по неки дар, обично дукат или свилену мараму са молбом да му децу чувају и подучавају. Са благословом и препоруком владике Доситеја (Новаковић),²⁰ млади Милоје постаје питомац митрополита Петра (Јовановић), и као његов питомац уписује²¹ Београдску богословију 1842. године.²² Током школовања младог Милоја, Београдска богословија је 1844. године законом била преуређена у четворогодишњу школу – где је професорска плата била 350-400 талира.

7 Слијепчевић 2018, 349.

8 Световно име Милоје означава – мило и добро дете; Слијепчевић 1980, 13 и 14.

9 Епископ Доситеј (Новаковић) је на својој катедри провео од 1834 до 1854. године; Вуковић 1996, 174.

10 То се зове канонска визитација тј. посета епископа неком месту у својој епархији; Димитријевић 1933, 10.

11 Слијепчевић 1980, 14.

12 Димитријевић 1933, 10.

13 Димитријевић 1933, 9.

14 Пузовић 1996, 4.

15 Димитријевић 1933, 9.

16 Мала школа – Попечитељство просвештенија је 1811. године издало акт којим се регулише школство и који је прописивао да деца треба најпре да изуче буквар, потом часловац и на крају псалтир. То учење траје три разреда. Ђорђевић и Лукић 2018, 79-90.

17 Слијепчевић 2018, 350.

18 Ђорђевић и Лукић 2018, 79-90.

19 Слијепчевић 2018, 350.

20 Димитријевић 1933, 10.

21 Пузовић 1998, 4.

22 Ђорђевић и Лукић 2018, 79-90; Димитријевић, 1933, 10.

За издржавање једног питомца тј. богослова у Богословији, месечно је коштало 3 до 3,5 талира.²³ Млади Милоје је завршио средином 1846. године Београдску богословију.²⁴ У гимназији и богословији млади Милоје је био међу првим ђацима - „превасходни први“.²⁵

Митрополит Петар (Јовановић) као изваредни старешина и првојерарх Српске цркве са широким образовањем, које је задивило и руског посланика у Цариграду, имао је јасан поглед о спремању црквеног подмладка. Поред великог труда Српске владе, да у иностранству школује што више српске младежи, митрополит Петар (Јовановић) је такође настојао да се што више српских богослова школује у иностранству зарад вишег и бољег образовања.²⁶ Иако се митрополит Петар (Јовановић) школовао на западу тј. у Сегедину,²⁷ желео је да црквени подмладак буде васпитан и школован у Руској империји. У почетку су му сви напори били узалудни.²⁸ Исте године када је млади Милоје завршио Београдску богословију (1846. године), митрополит Петар (Јовановић) је добио одговор тј. извештен је од стране руског конзула Данилевског, да ће по одлуци руског императора Николаја I бити примљено шест српских младића у руске духовне школе. Извршивши избор, митрополит Петар (Јовановић) је под вођством Симе Марковића – Сарајлије послао у Руско Царство у град Кијев²⁹ 8. јула 1846. године³⁰ (у четири сата поподне), следеће богослове:³¹ Милоја Јовановића, Василија Николајевића, Саву Сретеновића, Димитрија Нешића, Мирослава Протића и Гаврила Милићевића.³² Сима Марковић – Сарајлија и шесторица богослова су стигли у Кијев средином јула 1846. године и одмах по доласку богослови су били смештени у Кијевску духовну семинарију.³³ Сви питомци, сва шесторица богослова, били су смештени у приправно одељење Кијевске духовне семинарије. У писму питомаца митрополиту Петру (Јовановићу), од 24. октобра 1846. године, стоји да их је Управа Кијевске духовне семинарије обавестила да пошто је течај одмакао и да не знају руски језик, решила је Управа да прве године слушају: Реторику, Свето Писмо, Богослужбене књиге, Грчки језик и као главни предмет Руски језик. Такође треба напоменути да су у почетку они тешко подносили климу, јер су се често разбољевали.

23 Ђорђевић и Лукић 2018, 79-90.

24 Пузовић 1998, 4.

25 Слијепчевић 2018, 350.

26 Слијепчевић 1980, 15.

27 Вуковић 1996, 403.

28 Слијепчевић 1980, 15.

29 Димитријевић 1933, 10.

30 Слијепчевић 2018, 350.

31 Митрополит Петар (Јовановић) је за пут шесторице богослова у Кијев добио од Српске владе 500 дуката и сваки од богослова је добио: капут, панталоне, прслук, чизме и по три пара кошуља; Слијепчевић 1980, 16.

32 Пузовић 2019, 319-342.

33 Слијепчевић 2018, 350.

Српски питомци су марљиво учили, а међу њима је предњачио млади Милоје. Он је био свестан због чега је послат у Руску империју. Млади Милоје је све време пута и свог боравка у Кијеву водио дневник и у њему описао свој програм рада, а неке од мисли је држао на своме столу и често их читао: „Не заборављај никада ниједног тренутка зашто си оставио своје отачаство и дошао овде. Знај, да ниси дошао овде да уживаш, него да се и дању и ноћу трудиш, да што више прибавиш знања и науке, што је твојој домовини од преке потребе. Памти, да у домовини још има Турака, који сметају полету и развићу, да Швабе задржавају сваки напредак. О, да јадни народе српски, тешка ли ти је судбина, што си тужан грозно раскомадан. Пази, дакле, и знај, да је у Србији огањ, који треба да загрева просветом све српске крајеве. Старај се да временом и ти можеш што привредити своје драгом и љубљеном народу“. Ове речи је увек држао на своме столу, да би га стално подсећале због чега је дошао у Русију.³⁴ Милоје се озбиљно спремао, за оно што је држао на своме столу. Он и сви његови другови тј. питомци су на испитима за крај прве године Кијевске духовне семинарије, показали добар успех. Испитима је присуствовао и сам митрополит Кијевски Филарет, који је митрополиту Петру (Јовановић) написао у писму (од 24. јула 1847. године) да их је он испитивао на испитима, да му је било лепо слушати њихове одговоре и читати њихове писмене радове који обећавају. По одлуци митрополита Кијевског Филарета, питомци су били пребачени директно у виши разред богословског одељења – где су могли да без проблема тј. мања знања руског језика, да слушају предавања наставника. Током распуста млади Милоје је проводио време код Јована Ризнића, србина који је био ожењен пољацињом, и тамо је учио пољски и француски језик.

Милоје је после три године школовања, завршио Кијевску духовну семинарију у јулу 1849. године са степеном „студента семинарије“. У августу 1849. године млади Милоје је положио пријемни испит и уписао се у XVI класу (1849-1853).³⁵ Поред Милоја (Јовановић) пријемни испит је положио и Василије (Николајевић).³⁶ Решењем Светог Синода и од 26. јула и 13. септембра 1849. године, на предлог Оберпрокуратора Светог Синода³⁷ Николаја А. Протасова,³⁸ Милоје (Јовановић) и Василије (Николајевић) примљени су у Кијевску духовну академију као државни питомци³⁹ – тако су постали први Срби који су били студенти духовне академије у Русији у XIX веку.⁴⁰ Милоје је и на Академији имао исту жељу за усавршавањем као и у Семинарији, а увек је испред очију имао циљ због кога је дошао у Царску Русију. Млади Милоје је написао у своме дневнику следеће (цитирани текст): „памти свагда заветни циљ, која те је побудила оставити милу отаџбину, родбину, и све што је у срцу најљубазније! Вера православна, народ свој са свим богатим скровиштима и благо обштечовечанско! Ове су ти мисли главним образом заветна циљ, памти их добро и

34 Цитирани текст: Слијепчевић 2018, 351. Такође види: Слијепчевић 1980, 17.

35 Професор који је помагао младом Милоју да научи руски језик био је Константин Думитрашков. Њих двојца ће склопити пријатељство, које ће трајати до упокојења Думитрашкова; Слијепчевић 1980, 19 и 20.

36 Пузовић 2019, 322.

37 Слијепчевић 1980, 20 и 21.

38 Димитријевић 1933, 12.

39 Слијепчевић 1980, 21.

40 Пузовић 2019, 322.

свагда се к њима стреми“. Месеца јула, 1851. године, питомци Милоје (Јовановић) и Василије (Николајевић) обавестили су митрополита Петра (Јовановић) о свом напредку тј. успеху на Кијевској духовној академији. Они су успели, да се уопште не разликују од осталих руских студената. На свечаном скупу Кијевске духовне академије, одржаном 30. јуна 1851. године, њих двојица су добили похвалу од митрополита Филарета и Његово надање, да ће наредни период успешно завршити.

Подвижнички дух Кијево-печерске лавре обдарио је Милоја трајном љубављу према монашком чину и подвижништву.⁴¹ Митрополит Петар (Јовановић) је желео да млади Милоје употпуности посвети свој живот Господу, па га је преко писма од 12. децембра 1851. године, упитао да ли жели да се замонаши. Митрополитово директно питање тј. предлог изазвао је код младог Милоја колебљиву реакцију.⁴² Та реакција се осликавала кроз истицање његове духовне незрелости за примање монашког пострига. Млади Милоје се овај пут није могао одредити за монашки постриг. Читава 1852. година је прошла младом Милоју у одлучивању, да ли ће примити монашки постриг. Милојев потврдни одговор, потврдни на ово преиспитивање дошао је пре 15. децембра 1852. године.⁴³ Тог дана му је митрополит Петар (Јовановић) послао благослов за ступање у монашки чин,⁴⁴ и о томе је обавестио митрополита Кијевског Филарета. Идуће године, 18. јануара 1853. године, митрополит Петар (Јовановић) пун радости предлаже младом Милоју, које име да узме (цитиран текст): „*Но какво ћеш име узети при постригу? Митрофан, Максим, Методије? Ја сам мислио Методије. Славно је носио то име апостол словенски, надам се да ћеш га и ти славно носити.*“⁴⁵ Млади Милоје је замонашен у Антонијевској пештери, 29. марта 1853. године у цркви Светог Теодосија, у Кијево-печерској лаври.⁴⁶ Замонашио га је ректор Кијево-печерске лавре, епископ Антоније.⁴⁷ На монашењу, млади Милоје је узео име Михаило – по првом кијевском светитељу (+992),⁴⁸ чије мошти почивају у Саборној цркви Кијево-печерске лавре.⁴⁹ После четрнаест дана, тј. 12. априла 1853. године, монах Михаило је рукоположен у јерођакона, од стране Кијевског митрополита Филарета. Четири дана касније, 16. априла 1853. године, рукоположен је у јеромонаха.⁵⁰ Посебним актом од 10. маја 1853. године, митрополит Петар (Јовановић) је обавестио Попечитељство (министарство) просвете о монашком постригу младог Милоја. У том акту је митрополит Петар (Јовановић) тражио, да се јеромонаху Михаилу обезбеде средства (800 талира), да може да посети Москву, Петроград, Грчку и Атину – ради даљег образовања. Совјет је пристао на предлог овог посебног акта и одредио је средства у износу од 600 талира. Кнез је одобрио одлуку Совјета тј. Владе 17. јуна 1853. године.⁵¹ У јулу месецу,

41 Слијепчевић 1980, 24-26.

42 Слијепчевић 2018, 351.

43 Слијепчевић 1980, 25 и 26.

44 Слијепчевић 2018, 352.

45 Слијепчевић 1980, 26.

46 Поменик шабачко-ваљевске епархије 1940. године, 29.

47 Пузовић 1998, 4.

48 Слијепчевић 2018, 351.

49 Слијепчевић 1980, 26.

50 Димитријевић 1933, 14.

51 Слијепчевић 1980, 27.

јеромонах Михаило (Јовановић) је завршио Кијевску духовну академију са научним степеном магистра богословља.⁵² Његов завршни рад носи назив: „Очерк историји првог периода Сербској Цркви от появления между сербами христианства до св. Саввы архиепископа сербского (до 1222. г. от Рождества Христова)“.⁵³ Одликован је златним крстом, који је додељиван најбољим студентима.⁵⁴

Митрополит Петар (Јовановић) је младом јеромонаху Михаилу у писму од 30. јуна 1853. године, нагласио да посети Москву и Петроград, и да у њима проведе неко време.⁵⁵ Почетком септембра месеца, јеромонах Михаило (Јовановић) се обратио Управи академије да му се изда карта за воз у Москви и Петрограду у трајању од четири месеца. Са својим другом, Пјевницким, јеромонах Михаило је посетио северни део Руског царства. У Оптињској пустињи је живео неко време. Почетком 1854. године се вратио у Кијев преко Варшаве и Беча – како му је саветовао митрополит Петар (Јовановић). У Кијеву је остао дуже време – на Ризнићевом имању (у Грчку и Атину није отишао). Почетком фебруара тј. 11. фебруара 1854. године, јеромонах Михаило (Јовановић) је добио пасош за повратак у Србију⁵⁶.

ПРОФЕСОР БОГОСЛОВИЈЕ И ЕПИСКОП ШАБАЧКИ МИХАИЛО

Јеромонах Михаило (Јовановић) је стигао у Кнежевину Србију тј. у Београд у недељу, 25. маја 1854. године.⁵⁷ Након три дана, 28. маја 1854. године, митрополит Петар (Јовановић) је обавестио Попечитељство (министарство) просвете, да се јеромонах Михаило (Јовановић) вратио у Кнежевину Србију тј. у Београд и да је са собом донео писмо (старог)⁵⁸ Кијевског митрополита Филарета.⁵⁹ У писму се наводи да је млади јеромонах Михаило (Јовановић) у току свог пребивања тј. живота у Кијеву завршио троразредну Кијевску Семинарију, а потом и четвороразредну Кијевску духовну академију. Такође стари митрополит Филарет пише, да се млади јеромонах Михаило васпитавао у духу хришћанског благочестивог живота, смирења и послушања. У писму још стоји, да је у свим наукама тј. предметима имао успехе и да је од Академске конференције признат као достојан магистарског степена.

Митрополит Петар (Јовановић) је тражио од Попечитељства просвете, да се млади јеромонах Михаило (Јовановић) постави за професора Београдске богословије. Том приликом је предложио, да плата младом јеромонаху буде у износу од 400 талира (годишње). Попечитељство просвете је молбу митрополита Петра (Јовановић) спровело Совјету, 2. јуна 1854. године. На ову Митрополитову молбу је Совјет дао позитиван одговор, а решење Совјета је потврдио и кнез Александар, 17. јуна 1854. године.⁶⁰

52 Димитријевић 1933, 14.

53 Пузовић 2019, 333.

54 Пузовић 1998, 5.

55 Димитријевић 1933, 14.

56 Слијепчевић 1980, 28 и 29.

57 Слијепчевић 1980, 29; Пузовић 1998, 5.

58 Старац = стари човек; Поменик шабачко-ваљевске епархије 1940. године, 29.

59 Слијепчевић 1980, 29.

60 Слијепчевић 1980, 29 и 30.

Млади јеромонах Михаило је у Београдској богословији предавао (од јуна 1854. године), предмете које је и сам највише волео: догматско богословље⁶¹ тј. догматику и омилитику. О свом наставничком позиву је јеромонах Михаило, размишљао и као студент Милоје (цитирани текст): „Ако Милоје будеш учитељ прво и свагда да ти је на памети да се лепо с ђацима обрађаш као са браћом, да ти је у памети њихова суштествена полза не гледајући ни на каква обстојатељства. Гледај да добијеш искреношћу и правом љубављу ђаке, да те Бог избави лицемерја и пристрастија“.⁶² Какав је био као професор види се из речи његовог ученика Нићифора Дучића (цитирани текст): „Ко није слушао његова предавања у Богословији, не може потпуно појмити дубину његовог догматичког знања и висину његова црквенога беседништва“.⁶³

Три месеца је млади јеромонах Михаило био професор у Београдској богословији, јер је потреба Цркве и жеља митрополита Петра била да га што пре уведе у вишу јерархију.⁶⁴ Пошто је у том тренутку била упражњена Епархија шабачка⁶⁵ – до тада Епископ шабачки Јоаникије (Нешковић) је по свом захтеву,⁶⁶ а одлуком Светог Архијерејског Сабора од 4. априла 1854. године, премештен за Епископа ужичко-крушевачког, са пребивалиштем у Карановцу⁶⁷ – Свети Архијерејски Сабор је почетком октобра 1854. године изабрао за новог Епископа на шабачкој катедри, младог јеромонаха Михаила.⁶⁸ О одлуци Светог Архијерејског Сабора, митрополит Петар (Јовановић) извештава Кнеза, а Кнез потврђује избор јеромонаха Михаила (Јовановић) за новог Епископа шабачког 6. октобра 1854. године.⁶⁹ Пет дана касније тј. 11. октобра, млади јеромонах Михаило је произведен у архимандрита манастира Студенице.⁷⁰ За Епископа шабачког је хиротонисан у четвртак 14. октобра 1854. године⁷¹ у Саборној Цркви у Београду, а устоличен је у трон Епископа шабачких пет дана касније тј. 19. октобра – тада је имао 28 година 2 месеца и 30 дана.⁷² Треба поменути, да ново постављени епископ шабачки Михаило (Јовановић) није заборавио своје ђаке из Београдске Богословије, одржавши им опроштајну беседу 16. новембра 1854. године.

61 Димитријевић 1933, 14; Слијепчевић 2018, 352.

62 Слијепчевић 1980, 30.

63 Пузовић 1998, 5.

64 Поменик шабачко-ваљевске епархије 1940. године, 29.

65 Слијепчевић 2018, 353.

66 Павловић 2008, 49.

67 Данашњи Варварин; Вуковић 1996, 296.

68 Павловић 2008, 49; Вуковић 1996, 296.

69 Слијепчевић 1980, 31.

70 Пузовић 1998, 5.

71 Слијепчевић 1980, 31.

72 Пузовић 1998, 5.

Као епископ шабачки Михаило је затекао доста побожан народ у Шабачкој епархији, али је ипак било и доста заблуда, непотребних обичаја и незнања из времена подчињености. Он је затекао мали број цркава, нередовна богослужења и мали број свештеника, што је довело до тога да народ нередовно иде на богослужења и да ретко може да се упозна са истинама вере. На основу чињеничног стања епископ Михаило је себи задао да сагради што више црква, да све парохије имају свештенике и да они имају потребно богословско образовање. Епископ Михаило је успоставио родитељски однос са учесницима устанка (брдарички прота Јанко Протић, азбуковачки свештеник Лазар Поповић), избеглицама из Босне и других неослобођених крајева, политичарима (лознички прота Игњат Васић), књижевницима (шабачки прота Јован Павловић, ноћајски свештеник Јован Стефановић). Током Отоманског робовања свештеници су богословствовали како су умели, зато епископ Михаило наређује, да свака црква устроји „Протокол Уредбени“ – у који ће надлежни свештеник преписати сваки акт виших црквених власти. Протама своје епархије је епископ шабачки Михаило послао сва акта ранијих Архијерејских Сабора, са својим коментарима (која су требала да се препишу у Протокол) и издао им је да за задатак имају да контролишу Протокол тј. како се он води. Ради што боље дисциплине, тражио је од свештеника који одлазе из своје парохије услед неког посла, да се јаве свештенику парохије у коју иду. Уколико у једној цркви прислужује више свештеника, у тој цркви се морало – како је то епископ Михаило тражио – служити и вечерња и јутарња служба. Он је саветовао својим свештеницима да испуњавају наредбе и црквених и државних власти. Такође је саветовао свештеницима, да народ тј. своје парохијане одвраћају од псовања – јер је то грех и доказ заосталости. Наређује свештеницима да саветују парохијане, да живе у црквеном браку – забранио је венчање малолетних и сматрао је, да се други брак дешава по потреби и да они не могу имати исте почести као првобрачници. Препоручивао је како верницима тако и свештеницима своје епархије, да се строго придржавају постова. Старије свештенике је одредио да буду исповедници – због њиховог искуства. Епископ Михаило је обраћао посебну пажњу на лепоту и правилност богослужења. Да би богослужења била свечана и правилна било је битно поред богословског образовања и одговарајући црквени инвентар. Прикупљао је податке о томе како свештеници крсте – поливањем или погружавањем. Такође је епископ Михаило наредио, да се сви парохијани морају причешћивати из једног путира.⁷³

У чин свештеника је рукоположио двадесет и шест кандидата и поставио их је на парохије. Од њих двадесет и шест само двојица нису били у Богословији: 1. Димитрије Јовановић и 2. Рајко Рувидић. У педагошком раду искуство је имало седамнаест од двадесет шест ново постављених свештеника. Рукоположио је двојицу учитеља, који су пребегли из Босне у Србију после Аграрне буне. Први је Деспот Марковић – којег је епископ Михаило рукоположио и поставио на парохију у Змињаку, а други је Станко Михаиловић – којег је епископ Михаило рукоположио и поставио за капелана у Свилеуви. Поред ова два учитеља који су током 1858. године пребегли у Кнежевину Србију, дошла су још три свештеника из Босне:

⁷³ Пузовић 1998, 5.

1. Стеван Аврамовић (прешао 1858.) – био капелан у Змињаку, парох у Прову и поново капелан у Брдарици; 2. Јефрем Стојановић (прешао 1858.) – био капелан у Шапцу па у Азбуковици и 3. Марко Јовановић (прешао 1859.) – постављен за пароха у Брштици, при цркви у Добром Потоку.

Поред пастирске и административне делатности епископ Михаило (Јовановић) се исказао и у градитељској делатности. Прва црква у време Епископа шабачког Михаила у Шабачкој епархији је била црква Рождества Пресвете Богородице у селу Новинцима – њу је саградио свештеник Никола Велимировић са верним народом 1855. године. Такође треба поменути: Трношки манастир – игуман Петар Стефановић је 1855. године градио воденицу у манастиру; цркву у Мионици – која је саграђена 1856. године; цркву Рођења Пресвете Богородице у Богатићу – саграђена од 1854. до 1856. године; манастир Петковица – градио је монашке ћ/келије; цркву у Рабровцима – саграђену 1857. године од неимара Теодора Теодоровића, исту је осветио епископ Михаило 15. априла 1857. године; црква у Рибници – поправљена 1857. године; црква Светог Николаја у Буковици – највећа поправка ове цркве брвнаре је била 1858. године; манастир Боговођа – саграђен манастирски конак 1858. године; манастир Грабовац – отпочела градња конака 1858. године. Посебну пажњу епископ Михаило је посветио поправљању Владичанског двора (завршено 1855. године) и уређивању Шабачке цркве. Њена рестаурација је завршена 1858. године, које је извршио хаџи Никола Живковић – он је дозидео торањ поставио звона, уредио кров, поставио крст, торањ омалтерисао споља и изнутра и цркву попатосао. Седам звона за ову цркву је урађено у крагујевачкој тополиници – највеће је поклонила Томанија Обреновић, супруга Јефрема Обреновића. Иконопис је радио Павле Симић – завршио је 1857. године. Црквена порта је 1858. године ограђена. Радови на рестауирању цркве су коштали 69.066 гроша. Црква је освећена на Петровдан тј. 12. јула 1858. године.

Крајем исте године тј. 10. децембра 1858. године, одлуком Совјета Кнежевине Србије (на Светоандрејској скупштини) збачен је са власти⁷⁴ кнез Александар Карађорђевић⁷⁵ и враћен је кнез Милош Обреновић.⁷⁶ Месец дана касније тј. 12. јануара 1859. године, на седници Светоандрејске скупштине је покренуто „Митрополитово питање“ – покренуо га је Гаврило Милошевић (посланик ужичког округа), човек који је предлагао ко би све требало да буде протеран из Кнежевине Србије. Сутрадан ујутру, 13. јануара, на рачун митрополита Петра (Јовановић) почеле су да се гомилају оптужбе и подметања – људи који су хтели да се додворе новом кнезу Милошу. На пример, једна од оптужби је била, да је митрополит Петар, противник династије Обреновић – то су говорили либерали. Друга оптужба на рачун митрополита Петра је био случај побуњених војника, тај догађај се одиграо 14. маја 1839. године код Београда на Трешњи. Том приликом је митрополит Петар заједно са епископом Нићифором – сам кнез Милош их је послао – смирио је побуњене војнике, који су хтели да иду на Београд да бране кнеза Милоша. Митрополит је том приликом смирио војнике, тако што је њих неколико довео у Београд, да

74 Павловић 2008, 49-62.

75 Пузовић 1998, 5.

76 Вуковић 1996, 405.

виде да је са кнезом Милошем све у реду. Изненађен ситуацијом, митрополит Петар колебајући се, одлази на Кнежев двор – тамо је затекао Стевчу Михаиловића и Јефрема Грујића. Колебање Митрополитово је било велико, с једне стране је хтео да оде у Скупштину и да оправда, а са друге стране је желео да одустане од тога – на крају је донео одлуку да ће до заласка сунца поднети оставку. Своју одлуку је саопштио Јефрему Грујићу, са молбом да склони расправу о њему на седници Светоандрејске скупштине. По заласку сунца, митрополит Петар је предао своју оставку Стевчи Михаиловићу, који је исту уважио и за вршиоца дужности (Администратора) поставио је Епископа шабачког Михаила (Јовановић).⁷⁷

Као Епископ шабачки и администратор Српске Цркве у Кнежевини Србији, Михаило, је одржавао тајне везе са представницима босанских Срба – то се може видети у писму (од 21. 03. тј. 2. априла 1859. године) кнеза Михаила Обреновића, кнезу Милошу, у коме је Епископ шабачки окарактерисан као онај који зна да чува тајну и да има част да га босански Срби сматрају својим поглаваром. Треба поменути, да је као епископ шабачки и администратор Српске цркве у Кнежевини Србији, помагао тј. прослеђивао је молбе (са својим препорукама) кнезу Милошу, за помоћ житељима места изван Кнежевине Србије и манастирима који су се налазили на истој територији. Један од примера је молба житеља Новог Села код Штипа, да им се помогне око дограђивања речне цркве. Кнез Милош се одазвао молби и одобрио је средства у износу 50 дуката ћесарских.⁷⁸

ДОЛАЗАК НА ТРОН И НАЦИОНАЛНА ДЕЛАТНОСТ МИТРОПОЛИТА МИХАИЛА

По поднесењу оставке влади Кнежевине Србије, митрополит Петар (Јовановић) је затражио да му се милостиво одреди пензија. Влада то није могла да одобри пре доласка (одобрења) кнеза Милоша тј. Влада је оклевала. Због тога митрополит Петар 16. јануара 1859. године, писао Попечитељству просвете да његова оставка неће важити, ако му се не одреди пензија.⁷⁹ По напуштању Београда одлази преко Земуна у манастир Крушедол.⁸⁰ Одатле је 14. фебруара 1859. године, написао писмо кнезу Милошу Обреновићу – у коме митрополит Петар говори, да ако га кнез не жели на митрополитанском трону, бар нека му одреди пензију. Пошто га кнез Милош није хтео вратити на митрополитански трон, он му је одредио пензију у износу од 2500 талира годишње. Кнез Милош је у Кнежевину Србију дошао 25. јануара 1859. године, том приликом у Саборној цркви су га чекала три архијереја: 1. Епископ шабачки Михаило, 2. Епископ ужички Јоаникије и 3. Епископ неготински Герасим.⁸¹ По свршетку чина благодарења, Епископ шабачки Михаило је одржао кратку беседу, коју је завршио следећим речима (цитирани текст): „Иди, господару с благословом св. Цркве, народу који те љуби и покажи му милост, љубав и правду“.

77 Слијепчевић 2018, 343-345.

78 Стојанчевић 2008, 93-107.

79 Слијепчевић 2018, 345 и 346.

80 Вуковић 1996, 405.

81 Слијепчевић 2018, 347; Стојанчевић 2008, 93-107.

Одласком митрополита Петра (Јовановић) у прогонство, није остао митрополитов трон не упражњен тј. катедра није била канонски упражњена – јер је митрополит Петар поднео оставку Влади, а не Светом Архијерејском сабору Српске цркве.⁸² Тек 19. јула је митрополит Петар обавестио Свети Архијерејски сабор, да је по одлуци аустријског цара Франца Јозефа I,⁸³ изабран на трон дијацезане епархије Горњокарловачке, тј. Карлштата у Аустрији.⁸⁴ Обавештење о оставци митрополита Петра, на Свети Архијерејски Сабор је донео Епископ шабачки и Администратор Српске Цркве у Кнежевини Србији, Михаило (Јовановић).⁸⁵ Свети Архијерејски Сабор се одржавао у то време у Крагујевцу где су се одржавале и седнице Народне скупштине.⁸⁶ Свети Архијерејски Синод су чинили: 1. председавајући – Епископ ужички Јоаникије; 2. Епископ неготински Герасим; 3. Епископ шабачки Михаило; 4. архимандрит благовештењски Василије; 5. архимандрит љубостињски Јанићије; 6. архимандрит каленићки Макарије; 7. прота београдски Протић; 8. прота крагујевачки Јован Симеуновић; 9. свештеник Станко Димитријевић; 10. свештеник Стеван Јаковљевић и 11. свештеник Јован Крстић.⁸⁷ Свети Архијерејски Синод, у горе поменутом саставу, је 25. јула 1859. године приступио избору новог Архиепископа београдског и Митрополита настојатеља Српске Цркве у Кнежевини Србији.⁸⁸ За новог Архиепископа београдског и Митрополита Српске Цркве у Кнежевини Србији, једногласно је изабран епископ шабачки Михаило (Јовановић). Истог дана, кнез Милош је потврдио избор епископа шабачког Михаила, на трону Српске Цркве – следећим речима (цитирани текст): „*ја сам тврдо уверен, да ће он доказаним врлинама својим принети, да се узвиси поштовање православне вере и распростре слава наше матере цркве*“.⁸⁹ Овакав избор је благословио патријарх Цариградски Кирило/Ћирило, синодском граматом 9. августа 1859. године.⁹⁰

По доласку на трон Архиепископа београдског и Митрополита Српске цркве у Кнежевини Србији, митрополит Михаило је наставио још активнији национални рад – који је започео још као Епископ шабачки.⁹¹ Митрополит Михаило је одржавао везе са Јужном и Старом Србијом и са Српским народом у Босни и Херцеговини.⁹² Стара Србија се по мишљењу митрополита Михаила простирала – на југу укључујући и Битољски и Солунски пашалук – све до места Бањско у Разлогу, до Сереза и Железника на Струми, до Водена и Костура, чак и до Берата на западу. Било је значајно и држање народа у и око Дебра, Охрида, Кичева и Прилепа. Дебарски митрополит се више пута обраћао митрополиту Михаилу да се новчано подржи обнављање цркава и школа у тој епархији. Јереј кичевски Димитрије је у лето 1869. године, добио од Српских власти – са благословом митрополита Михаила – помоћ

82 Слијепчевић 2018, 347.

83 Пузовић 1998, 5.

84 Димитријевић 1933, 17; Пузовић 1998, 5.

85 Слијепчевић 2018, 347.

86 Димитријевић 1933, 17.

87 Павловић 2008, 49.

88 Димитријевић 1933, 17.

89 Пузовић 1998, 5.

90 Слијепчевић 2018, 347; Димитријевић 1933, 17.

91 Пузовић 1998, 5; Стојанчевић 2008. 93-107.

92 Слијепчевић 1980, 409, 505.

у износу од 2.200 гроша. Такође је митрополит Михаило тражио, да јереј кичевски однесе и књиге за кичевску школу. Исте године, 1869, су отворене српске школе у Лукову и Стребљеву (Дебарска нахија), у селима: Присовљани, Враниште, Модрича, Вевчане, Опкина и Избежани (Охридска нахија) – свим поменутиим школама је послато по 50 буквара, 15 читанки и 25 осталих књига потребних за извођење наставе.⁹³ Митрополит је помагао манастирима и црквама на Косову и Метохији: 1. манастир Свете Тројице код Призрена – добио од митрополита Михаила 100 дуката да отплати дуг, јер би им Арнаути у супротном узели земљу (1859); 2. манастир Пећка Патријаршија – митрополит Михаило шаље архимандриту Пећке Патријаршије, књиге (тражила монахиња Катарина) за женску школу у Пећи 1860. године; 3. црквама у Ораховцу, Липљану, Бабином мосту, Хочи, Грачаници и манастиру Заочиште – митрополит Михаило је послао потпуне свештеничке одежде 1860. године; 4. манастир Високи Дечани – јављају се митрополиту Михаилу, 1861. године, да су примили помоћ од Кнеза Милоша (150 дуката) и од Српске владе (200 дуката).⁹⁴ Митрополиту Михаилу су се још обраћали за помоћ, црквено-народне општине: Пећ, Призрена, Ђаковице, Митровице, Ђилана, Вучитрна, Скопља, Тетова, Велеса, Прилепа, Штипа, Куманова, Криве Паланке, Трна; манастири: Лешка, Свете Богородице Пречисте, Јована Бигорског, Слечка, Трескаваца, Прохора Пчињског, Светога Јоакима Осоговског. Свим наведеним црквено-народним општинама и манастирима, било је потпомогнуто новчано – за поправку старих или подизање нових цркава, плаћање учитеља, школовање младих богослова за народне учитеље и свештенике; или у књигама, одежама и осталим црквеним стварима.⁹⁵

Услед својих разгранатих веза са свештенством⁹⁶ (нпр. архимандритом манастира Житомислића Серафимом (Поповићем), архимандритом Јованом (Памучином), архимандритом Јованом (Радуловићем) и мостарским учитељем Ковачевићем)⁹⁷ и угледним људима из народа, митрополит Михаило је био добро обавештен о свим догађајима који су се дешавали у Босни и Херцеговини. Просвећенпост народа је била на јако ниском нивоу. Митрополита Михаила су о томе обавештавали и митрополити Васељенске патријаршије – Босански Дионисије (1859.) и Херцеговачки Прокопије (1865.). О тешком стању у Босни и Херцеговини, митрополита Михаила је обавестио и учитељ Реалне школе у Сарајеву Филип Шпадијер. У свом писму, од 8. новембра 1871. године, наводи да је потурчено тридесет девојака, а у једном српском предузећу су вршене велике пресије на петнестак младића да пређу у Ислам.

93 Стојанчевић 2008, 93-107.

94 Слијепчевић 1980, 409-441.

95 Треба поменути, да су 1861. године настали велики прогони бегунаца из Османске империје, као последица њихове умешаности у откривене завере у Нишком и устанка у Видинском елајету. Као помоћ за прихватање избеглица из горе поменутих елајета, у виду смештаја, новчане помоћи, амнестије и њиховог повратка својим домовима – основан је Одбор на чијем челу је био митрополит Михаило са члановима: Стевчом Михаиловићем и Јевремом Грујићем. Поред народа, међу избеглицама је било и свештених лица – који су по налогу митрополита Михаила добили помоћ, од Епископа тимочког Герасима, у виду пет дуката: јереј Јован Поповић, јереј Теодор Илијевић, јереј Недељко Поповић, јереј Милош Илијевић, јереј Константин Недељковић, јереј Димитрије Ђорђевић, јереј Видоје Младеновић...Стојанчевић 2008, 93-107.

96 Слијепчевић 1980, 505-551.

97 Стојанчевић 2008, 93-107.

Такође наводи да се појачала Римокатоличка⁹⁸ тј. фратарска⁹⁹ пропаганда; да нема школа у селима, а школе у варошима (која има школу) немају најелементарније ствари; да нема црква на нужним местима; да балије не допуштају да се цркве изграде; да је свештенство на најнижем могућем нивоу, по питању знања и проповедања Јеванђеља.¹⁰⁰ Услед оваквог стања у Босни и Херцеговини, 1. августа 1875. године је основан у Београду, Главни Одбор за помагање устанка у Босни – чији је председник био митрополит Михаило.¹⁰¹ Самим устаницима, бегунцима, који су се налазили у Црној Гори и Аустроугарској, митрополит Михаило је слао помоћ преко повереника – на пример 2.000 форинти је послао Јови Билбији и Спасоју Бабићу, иначе преставницима „Главног Одбора за ослобођење у Босни, Слобода или смрт“. Народу који је из Босне прешао у Хрватску, митрополит Михаило је помагао преко Јована Ерцог Скобла – који је послату помоћ делио избеглицама у Книну, Сплиту, Сињу и Имотском. На попришта самих борби помоћ је стизала преко Војводе Голуба Бабића, Петра Узелца и Симе Билбије, а помоћ у Хрватску и Славонију је тајно слата још преко проте Јована Јовановића, каснијег епископа нишког Јеронима.¹⁰² Услед подигнутог устанка у Босни и Херцеговини, појачане су и личне везе између митрополита Михаила и бискупа Јосифа Јурија Штросмајера. То се може видети из писма митрополита Михаила, од 20. октобра 1875. године, у коме га он обавештава да је основан Међународни комитет¹⁰³ (Срби, Руси, Енглези, Французи, Немци и Хрвати)¹⁰⁴ за помоћ избеглицама из Босне и Херцеговине. Такође, у писму митрополит Михаило наводи, да је он изабран за председника комитета, али да он жели да ту дужност равноправно дели са бискупом Штросмајером. Ову понуду је бискуп Штросмајер прихватио,¹⁰⁵ својим писмом од 25 студеног (новембра) 1875. године,¹⁰⁶ и напоменуо, да ће све учинити да пострададом народу помогне.¹⁰⁷

98 Слијепчевић 1980, 505-551.

99 Услед своје ширине погледа, која се односила на помоћ свим хришћанима у Отоманској империји, митрополит Михаило је био за одржавање ближих веза са тамошњим католицима, који су имали изражену симпатију према Кнежевини Србији и који су од исте тражили помоћ, како моралну тако и новчану. На пример – Црква светог Илије на Шеру (Шехеру) је у мају 1868. године, тражила помоћ од Српске Владе. Нмаесништво је одобрило помоћ, посредством митрополита Михаила (због слоге између православних и римокатолика), у износу од 100 дуката. Стојанчевић 2008, 93-107.

100 Слијепчевић 1980, 505-551.

101 Слијепчевић 2018, 379.

102 Такође, треба напоменути да је у току 1875. године бегунцима из Босне и Херцеговине раздато 70.000 дуката, а нејачи босанско-херцеговачкој је раздeљено 40.000 дуката. Димитријевић 1933, 26.

103 Слијепчевић 2018, 379.

104 Димитријевић 1933, 30.

105 Слијепчевић 2018, 379.

106 Димитријевић 1933, 30.

107 Слијепчевић 2018, 379.

АУТОНОМИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ У КНЕЖЕВИНИ СРБИЈИ И ПРОГОН МИТРОПОЛИТА МИХАИЛА

На устанак у Босни надовезали су се Српски Ослободилачки ратови против Османлија, у периоду од 1876. до 1878. године.¹⁰⁸ Поразом Турске – Османског Царства – у рату са Русијом, Румунијом, Србијом и Црном Гором, митрополит Михаило је схватио као израз Божанске правде и историјску неминовност за ослобођење поробљених хришћанских народа. Митрополит Михаило је очекивао, да резултатима Берлинског конгреса буде створена целина српског народа у Босни и Херцеговина и Старој Србији. Одлукама Берлинског конгреса, лета 1878. године, Кнежевине Србији је призната независност и проширење на у сливу Јужне Мораве тј. ширење на још четири округа: нишки, пиротски, врањски и топлички.¹⁰⁹ Митрополиту Михаилу је стварало бригу, опстанак Православља у Босни и Херцеговини – окупирана од стране Аустроугарске монархије на тридесет година и Старој Србији са Македонијом – велики притисци на српске национално-културне традиције, од стране Бугарске Егзархије.¹¹⁰

Прво званично обраћање Кнежевине Србије Васељенској Патријаршији за признање самосталности тј. аутокефалије¹¹¹ уследило је одмах по добијању државне самосталности 1878. године, фебруара 1879. године. Председник Владе и министар иностраних дела Кнежевине Србије, Јован Ристић, је затражио од српског посланика у Цариграду Филипа Христића, 23. фебруара, да покрене то питање. После четири дана, 26. фебруара, Председник Владе Јован Ристић шаље тајно упутство посланику Христићу, на који начин да се аутономија изведе. То је могло да се учини на два начина: 1. у форми међународног уговора, који би се делимично узео из Конкордата из 1831. године или 2. би се објавило изјавом Васељенског Патријарха Јоакима III, којом би се дало разрешење. Председник Владе Јован Ристић је био више за ово друго решење. Поред овога, Председник Владе је доставио посланику у Цариграду и писмо из марта 1869. године – које је послао тадашњи министар иностраних послова Димитрије Матић, посланику у Цариграду Милану М. Богићевићу. У том писму стоји, да је право српског народа да све његове некадашње епархије уђу у састав Српске цркве у Кнежевини Србији. Док се то не оствари, Српски народ у Турској остаће у крилу Васељенске патријаршије. Такође, да лица која буду слата на катедре буду лица која знају српски (у писму из 1869. – Срби, духовни пастири) и која ће подржавати српски народ – овај део је ублажио Јован Ристић. Са оваквим ставом се употпуности сложио Митрополит Михаило. Српска влада је хтела да упозори, да не жели половична решења. Требало је извршити споразумно издавање, а поред тога и покушати да се сачува српски народ у Османском царству.

108 Митрополит Михаило је за време рата (1876-1877), својим угледом и везама у Царској Русији и Црвеном Крсту, издејствовао велике количине помоћи – које су омогућиле лакше лечење рањеника, снабдевање војника, и прехранама. Због тога га је Кнез Милан Обреновића IV, 17. маја 1877. године одликовао највећим тада одликовањем – Таковски крст с лентом и звездом. Димитријевић 1933, 31.

109 Стојанчевић 2008, 93-107; Пузовић 1998, 6.

110 Бугарска Егзархија је оштро устала против српке народне, историјске, културне и црквене традиције, а одлучно против ликова Светитеља – Светог Саве и Светог Симеона. Стојанчевић 2008, 93-107.

111 Војводић 2003, 87-98; Пузовић 1998, 6.

Предлог није изненадио Цариградског патријарха Јоакима III. Из првих разговора посланика са Патријархом, видело се да је првенствено потребно, да се превазиђу две потешкоће: 1. Патријарх је тражио да се кнез Милан и митрополит Михаило изјасне писмом, о издвајању Српске Цркве из окриља Васељенске и 2. изјашњење о томе каква ће црквена управа бити – на челу са митрополитом или ће он управу поверити Синоду као у Русији и Грчкој. Председник Владе Јован Ристић је заузео чврст став, оштро је био против да се Кнез обраћа Патријарху. Што се тиче друге потешкоће, Јован Ристић је сматрао да се тиме недопустиво мешају у Српску црквену организацију. На основу тога је Председник Владе Јован Ристић, прописао основу за преговоре, пославши их 9. априла посланику Христићу, претходно консултујући се са Кнезом и Митрополитом. Кнез није имао примедби, а Митрополит Михаило је имао мишљење – да се Кнез одмах не обраћа Патријарху, већ после завршених преговора. Што се тиче другог захтева Митрополит се слагао са мишљењем Председника Владе. Посланик Христић је одбио оба Патријархова захтева. Патријарх је тражио компромис. Он је хтео да писмо Кнеза Милана буде одговор Патријарху, на његову објаву из децембра 1878. године – када је објављено да се стари патријарх Јоаким II упокојио и да је за новог патријарха изабран Јоаким III. Кнез Милан је дао пристанак, потписавши писмо које му је саставио пре тога Председник Владе Јован Ристић – са писмом се сагласио и митрополит Михаило. Преговори између посланика и Патријарха су настављени 19. маја. Тог дана је посланик предао писмо кнеза Милана патријарху. Писмо митрополита Михаила је мало касније пристигло. Патријарх је током тих разговора тражио, да се Кнежевина Србија изјасни, како ће платити порез на земљу, који је Патријаршија потраживала три године (од 1876.). Према већ датим инструкцијама, посланик је рекао да мирија неће бити измирена док се преговори не заврше. Писма Кнеза и митрополита Михаила су прочитана на седници Светог Синода, крајем маја. Почетком јуна је на дневни ред стављено питање аутокефалности Српске Цркве. Тада је донето да српски посланик треба да се обрати Светом Синоду на седници и том приликом да изнесе жељу самог Кнеза. Посланик Христић је то одбио, јер има инструкције да преговара само са Патријархом – то је урадио без консултација са Председником Владе Јованом Ристићем, који се касније сагласио са одлуком посланика Христића. На седници од 13. јуна, Свети Синод је поставио питање решавања положаја шизматика/егзархиста свештеника у новоослобођеним територијама. Посланик Христић одговара на то, да то препусте српским властима и да та ли лица оставши у границама Кнежевине Србије, су самим тим одпали од Бугарске шизматичке Цркве. Крајем јуна, Патријарх се појавио са захтевом да Кнежевина Србија среди један финансијски проблем Васељенске патријаршије – у питању је враћање повећег зајма. Председник Владе Јован Ристић, је 9. јула дао пуномоће посланику Христићу да тај захтев одбије. После пренетог одбијања, није било додатних захтева. У разговорима, вођеним у августу и септембру 1879. године, између посланика и патријарха, обавештавао се посланик шта ће стајати у Синодском Акту.¹¹² Акт Светог Синода Васељенске патријаршије о признавању црквене самосталности под називом Света Самостална Црква Кнежевине Србије, издат је 20. октобра 1879. године, под бројем 4163.¹¹³

112 Дотадашња аутономија Српске Цркве у Кнежевини Србији је била заснована на Конкордату из 1831. године. Војводић 2003, 87-98.

113 Димитријевић 1933, 33.

По обнављању аутокефалије Српске Цркве у Кнежевини Србији, дошло је до несугласица на релацији кнез Милан Обреновић (напредњачка влада) и митрополит Михаило (Јовановић). После Берлинског конгреса кнез Милан Обреновић се окренуо Аустро-Угарској – до тада је био окренут према Царској Русији. Кнежевина Србија је са Аустро-Угарском потписала „Тајну Конвенцију“ 1881. године.¹¹⁴ У априлу тј. 3. априла 1881. године, усвојен и потписан је „Закон о таксама“. Овај Закон је донет без сагласности са црквеним властима. У овом Закону су се налазиле таксе: за уверења о рукоположењу, хиротонији, хиротесији и о монашком постригу. Митрополит Михаило (Јовановић) није могао овај закон да прими. Он је 12. маја 1881. године, обавестио министра просвете и црквених дела Стојана Новаковића да је закон донет без знања и сагласности са црквеном влашћу. Таксирањем свештеничких чинова, значило је, према митрополиту Михаилу (Јовановић) излагати ове продаји, а тим држава улази у унутрашње уређење Цркве и обара оно, што је Црква дужна да чува. Министар просвете и црквених дела Стојан Новаковић одговара митрополиту Михаилу (Јовановић), 21. јула 1881. године, на његове примедбе али не показујући никакву спремност да се то промени. Архијерејски сабор се састао 21. септембра 1881. године. На том заседању Архијерејског сабора је донета одлука о Закону о таксама. Митрополит Михаило (Јовановић) је, 23. септембра, известио министра просвете и црквених дела Стојана Новаковића, да је Архијерејски сабор нашао у Закону о таксама „тачке у којима се наређује да се благослов архијерејски као и за свештеничке чинове који се добијају благодаћу Св. Духа, плаћа противан канонима свете православне цркве“. Митрополит Михаило (Јовановић) је одговорио 10. октобра, министру просвете и црквених дела Стојану Новаковићу на писмо од 21. јула, понављајући све од раније и одбијајући „Закон о таксама“. Он наглашава да даваље чинова и благослова, је на основу црквених закона преко архијереја и Архијерејског сабора, и све то образује унутрашњост саме Цркве, која је по члану 120. устава Српске Цркве предата Архијерејском сабору. После овог одговора митрополита Михаила (Јовановић), министар просвете и црквених дела Стојан Новаковић је наредио да се саслушају митрополит Михаило и епископи. Владике су саслушаване појединачно, 15. октобра, пред министром просвете и црквених дела Стојаном Новаковићем и пред његовим секретаром Ст. Д. Поповићем. Сутрадан 16. октобра, митрополит Михаило (Јовановић) се жалио председнику Министарског Савета (Влада) Милану Пироћанцу због испитивања епископа. Министар просвете и црквених дела Стојан Новаковић је поднео кнезу Милану Обреновићу представку, 18. октобра, у којој наглашава да је митрополит Михаило (Јовановић) бунтовник, који неће да поштује државне законе. Стојан Новаковић, подсећа кнеза Милана Обреновића да на врху црквене власти, не може остати митрополит Михаило (Јовановић), који по њему нарушава закон. Потом моли кнеза Милана Обреновића, да потпише указ по коме се митрополит Михаило, разрешава од администрације над Архиепископијом београдском и Митрополијом Кнежевине Србије. Кнез Милан је потписао два указа истог дана, 18. октобра, први да се митрополит Михаило (Јовановић) разрешава од дужности Архиепископа београдског и Митрополита Кнежевине Србије, а други да је нови вршилац дужности епископ неготински Мојсеј.

¹¹⁴ „Тајна Конвенција“ је потписана на Видовдан 28. јуна 1881. године. Пузовић 1998, 6.

После указа кнеза Милана Обреновића, митрополит се повукао у своју кућу на Врачару. Митрополит Михаило (Јовановић) је остао без пензије, без издржавања и без признавања година службе.¹¹⁵

БИБЛИОГРАФИЈА

- Војводић М. (2003): „Како је Српска црква добила независност 1879. године“, *Историјски часопис*, 50 (2003): 87 – 98.
- Вуковић С., епископ шумадијски (1996): *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд: Евро; Подгорица: Унирекс; Крагујевац: Каленић.
- Димитријевић М. С. (1933): *Михаило, Архиепископ Београдски и Митрополит Србије, као православно јерарх, Србин, Словен и неимар Југословенства*, Београд: Штампарија Привредни Преглед.
- Ђорђевић И., Лукић Д. (2018): „Школство и просвета у Србији у првој половини 19. века“. *Зборник радова Учитељског факултета*, 12. 79-90.
- Живот и дело митрополита Михаила (1826-1898), Београд 2008 (зборник радова; издање: САНУ).
- Павловић М. (2008): „Митрополит Михаило као шабачки епископ“. *Живот и дело митрополита Михаила (1826-1898)*, Београд: САНУ. стр. 49-62.
- Петровић З. (2019): *Збор у Орашцу и Први српски устанак*, Аранђеловац: Народни музеј у Аранђеловцу.
- Поповић М. А. (1940): *Поменик шабачко-ваљевске епархије*, Београд.
- Пузовић В. (2019): „Образовање Српског свештенства у Русији (XVIII – почетак XX века)“. Ниш: Црквене Студије. 319-342.
- Пузовић П. (1998): *Свестрани црквени поглавар. Каленић година XX*, бр. 5. Крагујевац: Српска православна епархија шумадијска.
- Слијепчевић Ђ. (2018): *Историја Српске Православне Цркве*, књ. 2. Београд: Catena mundi.
- Слијепчевић Ђ. (1980): *Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије*, Минхен: Искра.
- Стојанчевић В. (2008): „Улога митрополита Михаила у помагању ослободилачког покрета Срба у Турској“. *Живот и дело митрополита Михаила (1826-1898)*, Београд: САНУ. стр. 93-107.

115 Слијепчевић 2018, 382-388.

SKETCHES FROM THE LIFE OF METROPOLITAN MIHAILO JOVANOVIĆ

Konstantin Jović

Theologian, Belgrade, Serbia

Summary:

This work describes the life of Metropolitan Mihailo Jovanović, from his birth until his exile. This period of 55 years (1826-1881) of his life in this work should show the growth of little Miloš from Sokobanja, through his schooling in the Negotin and Zaječar gymnasiums, the Belgrade Theological Seminary, the Kiev Theological Academy, to the monastic tonsure in the Kiev-Pechersk Lavra (Church of Saint Theodosius). Then he should show the rise of the monk Mihailo as a seminary professor, and then through the Episcopal throne of the Šabac eparchy to the throne of the Archbishop of Belgrade and the Metropolitan of the Principality of Serbia. He helped, through his national activity, in the struggle for the Serbian Church in the Principality of Serbia to obtain autocephaly and for the Serbian people outside the borders of the Principality of Serbia to be freed from the influence of the Ottoman Empire. In the end, Metropolitan Mihaio (Jovanović) was exiled, without recognized years of service and without a pension, because of his fight for the Serbian race and the Serbian Church.

Keywords:

MILOJE,
BISHOP MIHAILO OF SABA,
METROPOLITAN MIHAILO,
NATIONAL ACTIVITY,
AUTOCEPHALY OF THE SERBIAN CHURCH.